

Захаржевская А.С. студ.,
КНУ им. Т.Шевченко

**ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ОБРАЗА ГЕРТРУДЫ В
РОМАНЕ «ГЕРТРУДА И КЛАВДИЙ» ДЖ. АПДАЙКА**

В контексте влияния классической трагедии В. Шекспира на интертекстуальный контекст постмодернистской мировой литературы, в данной статье исследованы особенности художественного переосмысления образа Гертруды как главной героини романа Дж. Андайка «Гертруда и Клавдий». Раскрыто значение гендерных архетипных моделей для реализации интертекстуального потенциала образа главной героини в пределах трёх нарративных пластов романа.

Zakharzhevska A.S. stud.
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

**INTERTEXTUAL POTENTIALITIES OF GERTRUDE IMAGE
IN THE NOVEL «GERTRUDE AND CLAUDIUS» BY J. UPDIKE**

The article deals with the peculiarities of the artistic reconsideration of Gertrude's image as the main character of the novel "Gertrude and Claudius" by J. Updike in the context of influence of Shakespeare's "Hamlet" on the intertextual dimension of the world postmodern literature. The involvement of gender archetypes in order to implement intertextual potentialities of the heroine's image within the three narrative modes of the work was revealed.

821.111/.15: 82-32 Тревор В.

Кабкова О.В., к.філол.н., доц.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

**ІРЛАНДСЬКИЙ СКЛАДНИК НОВЕЛИ В.ТРЕВОРА
«BEYOND THE PALE»**

Стаття розглядає аспекти, що засвідчують зв'язок аналізованої новели В.Тревова з ірландською історичною, естетичною, духовною традицією.

Ключові слова: драматургічний складник, риторика, знаки національної історії, друдична топіка.

Поважний англо-ірландський романіст, драматург та новеліст В.Тревор включив новелу «Beyond the Pale» до своєї однойменної збірки 1981 р. Проте спочатку текст існував як радіоп'єса, що транслювалася по Бі-бі-сі й отримала премію. Тож *новела* та *радіоп'єса* і вже у цих жанрових орієнтирах можна починати шукати відлуння ірландської традиції. Знаний ірландський письменник та дослідник Френк О'Коннор, розмірковуючи про природу новели, наголошував на важливості в ній голосу людини, що говорить. В.Тревор був переконаний у валідності саме новели у розгортанні та ствердженні ірландської літератури. Укладаючи «Оксфордську добірку ірландського оповідання», митець у передмові до неї твердив, що той драматичний імпульс, який обумовив розгортання англійського театру багато століть тому, залишився як усне оповідання в ірландській традиції. І цей досвід більшою або меншою мірою проявлявся в історичній динаміці ірландського оповідання.

Новела «Beyond the Pale» про компанію англійців, що в черговий раз проводить червневий відпочинок в Ірландії на узбережжі. Вони немолоді, їх четверо (двоє чоловіків, двоє жінок), вже багато років їх поєднують товариські, а також родинні взаємини. Проте запланована, наперед відома ідилія мала відкритися втаємниченими аспектами. Йдеться про смерть якогось рудоволосого приїжджого ірландця у воді: він чи-то оступився, чи-то зумисно утопився. Цей факт радикально змінює все в межах новели: він впливає на еволюцію сюжету, актуалізує історичну минувшину країни, перемальовує образи персонажів, надає драматургічний характер самій оповіді. Критики зауважували наявність двох різко несхожих мовленнєвих партій у межах новели. Все починалося з самозамілованої, як у кішки ласкавої й підступної промови однієї з жінок – Дороті Мілсон. Згодом цим словам контрастуватиме піднесено емоційний, уривчастий монолог Сінтії. Думається, драматургічний імпульс, властивий ірландському оповіданню, актуалізується у такий спосіб зокрема.

Проте В.Тревор зберігає не лише зауважений складник ірландської новели, але й по-своєму реалізує модель так званої «риторики», властиву середньовічним ірландським сагам. Дослідники свідчили про композиційну подібність тих архаїчних текстів. Більшість ірландських оповідей включали три елементи – прозаїчні частини, поетичні вставки та так звану «риторику», останню характеризувала ускладнена побудова та особлива небуденна мова. Термін «риторика» був запозичений із латини й «застосовувався для означення неримованих композицій – за характером більшою частиною пророцтв, заклинань тощо. Риторика відрізнялась умисно ускладненою структурою, що робило їх далеко не завжди зрозумілими» [Шкунаев 1985, 436-438, 448]. У новелі Тревора з естетикою «риторики» можуть бути вірніше пов'язані не завжди зрозумілі слухачам вербальні ланцюжки Сінтії. Ця жінка

не лише рухалась як уві сні «one moment making a fuss and weeping, the next just peering ahead of her, as if frightened. In a way she was like someone who'd just had a bad nightmare and hadn't yet completely returned to reality» [Trevor 1981, 89]. Страшний сон, від якого ніяк не могла пробудитися Сінтія, стан, в якому вона перебувала, її напівоніричні монологи, незрозумілі оточенню – все це змушувало слухачів припустити, що немолода жінка збожеволіла. В тій історії кохання двох молодих людей, яку переповідає вразлива жінка, прагнучи донести її до слухачів, багато історичних фактів, побутових реалій. Проте сама ця історія не стільки реальна, скільки ймовірна, вірогідна. В її основі пророчі візії Сінтії щодо гріха, вмонтованого у соціально-політичне та етичне буття Ірландії, а також чесноти мудрості, яка б могла перетерти той гріх й унеможливити його прояви. Проте всі ці роздуми та сподівання здобувають суто ірландське маркірування. Закорінена у традицію «риторики» уривчаста промова Сінтії зводиться до привида істини, нездійсненої вигадки, ірландського жарту. «An Irish joke...an Irish joke, an unbecoming tale: of course it can't be true. Ridiculous, that a man returned here. Ridiculous, that he walked again by the seashore and through the woods, hoping to understand where a woman's cruelty had come from» [Trevor 1981, 104].

Пронизаний історичними фактами, іменами, реаліями з ірландської минавшини монолог вразливої англійки Сінтії містить думку про соціально-політичну первину конфліктів в Ірландії. З її погляду, у посиленні етнічного протистояння у цій країні була цілком конкретна віха: конкретна дата та реалія – the Pale. Вона переконана, що «murderers are beyond the pale... and England has always had its pales. The one in Ireland began in 1395» [Trevor 1981, 104]. Йдеться про те, що саме у середньовічній Ірландії, тоді, коли тут очевидними були етнічні асиміляційні прояви й англійські поселенці ставали більш ірландськими, ніж самі ірландці, впроваджений Кілкеннійський статут розгородив етноси.

Тож англійці мали орієнтуватись на англійські правові норми, відокремленими мали бути ірландська та англійська церкви, унеможливлювались міжетнічні шлюби. Побут, мовлення англійців на цій землі не мали мати ірландського відлуння. Недовіра англійців до ірландців проявлялась навіть у забороні співцям та оповідачам заходити на англійські землі. Історично виокремлена, огорожена «the Pale» або «the English Pale» була під безпосереднім впливом та контролем англійського уряду. Це вимір штучного Едему, ідеалізації та насильства з ним пов'язаного. Насильство, ненависть та підступи оплітали огорожу на цій межі так само, як вони проходили крізь ірландську історію. Топіка «Pale» передбачала, що вбивці можуть бути лише поза «Pale», за межею, так само, як історично та метафорично за таким кордоном мали знаходитись ірландці.

В.Тревора не був першим із тих літераторів, хто прагнув розкрити семантику заявленої у назві новели реалії – «pale». Приміром, у класика англійської літератури Р.Кіплінга є новела «Beyond the Pale». Відповідно до своїх неоромантичних установок він розгортає події твору в екзотичному обширі: йдеться про Схід. Східні реалії: зокрема, предметний лист – повідомлення, зашифроване у дібраних юною вдовою та переданих герою предметах; примхлива неоднозначність фасадів та тильних сторін будинків у цьому регіоні; очевидно, східна етика. Кіплінг у традиційній манері відтворює історію про англійця, що з власної волі переступив безпечні межі пристойності, закохався у молоду, темношкіру вдову й поплатився за це. Зауважимо, що, як це властиво Р.Кіплінгу, герой-англієць є втіленням не лише дієвості та рішучості, але й безцеремонності.

У новелі В.Трєвора події так само розгортаються в екзотичному обширі, проте не на Сході, а, як уже зауважувалося, в Ірландії. Топіка «Pale» зазнає емоційного забарвлення ірландською історією, а також присутністю онтологічного зла. Тут так само наявна історія кохання, почута Сінтією та відтворена нею. В її оповідці – численні штампи ірландської історії та літератури. Це не випадково, оскільки жінка багато часу приділяла вивченню буття цієї країни. Разом із тим кліше оживають у безпосередності інтерпретації чутливої жінки. Вона оповідає про хлопця та дівчину, які формувалися в Ірландії, всотуючи національну міфологію та історію. Багато років тому вони, закохані, побували саме на цьому узбережжі, приїхавши велосипедами з Ольстера. Тоді для них ця місцина стала ідилічним обширом. Тут не було ще окреслених алей. Лише спокій, дерева, папороть, хаші шипшини. Старий полишений будинок ставав прихистком їхніх ігор. «They played a game, a kind of hide and seek. People in a white farmhouse gave them milk» [Trevor 1981, 97]. Тож тут узгоджувались едемські, ідилічні контури та друїдичні маркери. У тій *білій* фермі та *білому* молоці стільки ж від друїдичної апології білої барви, скільки й від Джойсового метафоричного оприявлення Ірландії в образі упогідливої молочниці.

І хлопець, і дівчина формувалися відповідно до узвичаєного канону християнської традиції. В подальшій агресивності та підступах цих юних створінь відродилася минувшина, ірландська історія. Її служба у Лондоні приховувала виготовлення бомб для терактів. Його робота у Белфасті, згодом у Лондоні маскувала намір покарати на смерть терористку. Їхня колишня пристрасть перетворилась на пристрасть знищення, і в тому був код історичної «Pale», а також додання власне людських меж.

Крапкою у цій історії не стала смерть дівчини, ані смерть самотнього рудоволосого чоловіка, що зупинився у готелі лише на одну ніч і не належав до тутешнього кола відпочивальників. Зло, безцеремонність проростає й у

агресивній вербальній нестримності самої Сінтії, що має принести біль всім оточуючим, чоловікові, приятелям. У Дороті навіть виринає думка про те, що Сінтії так само, як і рудоволосому чоловікові варто було б оступитися та зануритися у воду. У тому відрозді однієї жінки до іншої, ненависть коханки до дружини, але й відчуття того, що Сінтія переступила межу, тож має повторити шлях рудоволосого потопельника.

Увага В.Тревора до першостихії води може бути пояснена у різні способи та різними обставинами. Проте, думається, певну роль тут відіграла кельтська, друїдична складова. У філософії друїдів виокремлювались згубна вода, благодатна вода, зцілююча вода. Причому те саме слово, що означало цілющу ванну, передбачало й омовіння мертвого тіла. Крім того, існувала й пророча волна: «...Вважали філіди (нижча за друїдів каста – О.К.), що біля води привідкривається їм таємне знання...» [Леру 2001, 154] .

Ірландський регіональний колорит створюється у новелі не лише завдяки присутності географічних, історичних, політичних, але й мовленнєвих маркерів. Приміром, пародійно відтворений одним із відпочивальників антрімський акцент поліцейського [Trevor 1981, 90]. Можна зауважити і присутність у житті приморського пансіону стилізовано-розіграних версій базових ірландських міфологем. Скажімо один із подружжя власників готелю – пан Мелсід носив костюми з донегольського твіду та сам підкреслено коричневий. Службовець того готелю поєднував у своєму вбранні зелену та білу барву. Це все історично обумовлені кольори Ірландії.

Пані Мелсід за традицією спрощено сприйнятих друїдичних понять флористично поіменувала кімнати у готелі: «Троянда», «Герань», «Гортензія», «Фуксія» тощо, та відповідно оформила таблички на дверях. У даному разі це гра, зведена до дитячої, проте у новелі спостерігається й підкреслена значущість світу природи. Історики зауважують, що кельти якнайтісніше пов'язували себе з природою, незалежно від того, чи йшлося про добір етнонімів, розташування найзначніших святилищ або включення символів лісу у міфи. Принагідно, для друїдів «ліс» та «святилище» були еквівалентними поняттями [Леру 2001, 192] .

У новелі В.Тревора пансіон для відпочивальників оточений рослинами, огорнутий ними. Проте спогади рудоволосого дивака про ідилічний часопростір засвідчують, що в минулому в цій місцині у червні квітнули жимолость та чебрець. Тоді тут не було магнолій. Перша (honeysuckle) та друга (mother of thyme) рослини вірніше пов'язані з Північчю та Заходом, настільки маркованими у кельтській традиції, на відміну від останньої. Показово, що життєва сповідь рудавого чоловіка відбувалась поруч із магнолією, тобто принесеною в Ірландію рослиною.

Таким чином, драматургічна модель, риторика, знаки національної історії, географії та літератури, історично та друїдично навантажені барви, образи першостихій, – все це свідчить про наявність ірландського складника в новелі В. Тревора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Леру Ф. Друиды. – СПб., 2001. Шкунаев С. «Похищение быка из Куальнге» и предания об ирландских героях. // Похищение быка из Куальнге. – М.: Наука, 1985. – с. 382-448.
2. Trevor W. Beyond the Pale and other stories. – London: The Bodley Head, 1981. – 257 p.

Кабкова О.В., к.филол.н.,доц.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ИРЛАНДСКИЙ СОСТАВЛЯЮЩАЯ НОВЕЛЛЫ В.ТРЕВОРА «BEYOND THE PALE»

Статья рассматривает аспекты, свидетельствующие о связи анализированной новеллы В.Тревора с ирландской исторической, эстетической, духовной традицией.

Ключевые слова: драматургическая составляющая, риторика, знаки национальной истории, друидическая топика.

Kabkova O.V., PhD, Associate Professor,
Institute of Philology, National Taras Shevchenko University of Kyiv

IRISH COMPONENT OF W. TREVOR'S SHORT STORY «BEYOND THE PALE»

The article focuses on the aspects that indicate reference of the analyzed short story of W. Trevor to Irish historical, aesthetic, spiritual tradition.

Key words: dramatic pattern, rhetoric, signs of national history, druid topos.